

KATARZYNA CICHOS

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

„WARTOŚCI” CZY BEZPIECZEŃSTWO? POLITYKA SĄSIEDZKA UE (NA PRZYKŁADZIE RELACJI Z UKRAINĄ)

„Values” or security – EU Neighborhood Policy in relation with Ukraine

SŁOWA KLUCZOWE: polityka sąsiedzka UE, konflikt na Ukrainie, bezpieczeństwo

KEYWORDS: EU Neighborhood Policy, Ukrainian conflict, security

ABSTRACT: At the historical foundation of today’s EU, economic growth had subordinate role to the primary goal which was the desire for peace in Europe. Since the 90’s, the original goal of peace-keeping has been replaced by other objectives, such as promotion of democracy and other values of the EU. This policy has been implanted into EU’s relations with Ukraine. The article examines the relation between the EU and Ukraine and raises a question if the Neighborhood Policy of the EU can be called successful and tries to find a way out of the crisis within the EU – Ukraine – Russia relations.

1. Wprowadzenie

Rola utrzymania pokoju w Europie w zasadzie została wpisana w DNA Wspólnot Europejskich (Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego 2012). R. Schuman w swej deklaracji zauważył, że „solidarność produkcji, ukaże, że wszelka wojna między Francją a Niemcami jest nie tylko nie do pomyślenia, ale i fizycznie niemożliwa” (Schuman 1963, art. 3). Tym samym analizując ideę powstania dzisiejszej Unii Europejskiej (UE), wydają się, że mimo wszystko rozwój gospodarczy odegrał podrzędną rolę w drodze do celu, jakim było pragnienie pokoju w Europie (Schuman 1963). Nie da się jednak nie zauważyć, że o ile rozwój gospodarczy nadal stanowi domenę UE, o tyle, począwszy od lat 90., cel pierwotny (utrzymanie pokoju) został zastąpiony celami, takimi jak np. promowanie demokracji czy wartości UE.

Ewidentnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa w Europie jest obecna sytuacja na Ukrainie i ciągłe przypadki naruszenia zawieszenia broni w konflikcie z Rosją na wschodzie Ukrainy. Wydaje się jednak, że nie można dzisiejszej sytuacji na Ukrainie, jak również sposobów rozwiązania konfliktu, oceniać jedynie z perspektywy ostatnich kilku lat.

Do 1991 r. Ukraina, obok Rosji i Białorusi, była jedną z trzech republik związkowych ZSRR, posiadającą prawo głosu w ONZ. 8 grudnia 1991 r. zawarto układ białowieski, który stwierdzał, iż ZSRR, jako podmiot prawa międzynarodowego, przestał istnieć. Tym samym Ukraina, odzyskując niepodległość, uzyskała szansę na uniezależnienie się od Rosji i kształtowanie własnej polityki, w tym polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Już w latach 90. profesor Zbigniew Brzeziński mówił o strategicznej pozycji i roli Ukrainy, która może odegrać bardziej znaczącą rolę w regionie niż Polska (Milczarek 2006, 18). Biorąc pod uwagę cel, jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa w Europie, stabilizacja relacji z Ukrainą po rozpadzie ZSRR, powinna stać się celem strategicznym UE. Na przestrzeni 25 lat Unia zaoferowała Ukrainie współpracę w ramach umowy o partnerstwie, polityki sąsiedzkiej, a od 2016 r. na podstawie podpisanej w 2014 r. umowy stowarzyszeniowej z Ukrainą. Obecna sytuacja na Ukrainie wymaga postawienia pytania, czy założenia przyjętych strategii i porozumień były słuszne i właściwe zarówno dla interesów UE, jak i Ukrainy oraz czy w dobie kryzysu, jaki powstał w relacjach UE – Ukraina – Rosja, istnieje rozwiązanie obecnej sytuacji.

2. Porozumienie o Partnerstwie i Współpracy

Relacja UE – Ukraina została nawiązana poprzez podpisanie 14 czerwca 1994 r. Porozumienia o Partnerstwie i Współpracy, które weszło w życie 1 marca 1998 r. Umowa ta nie tworzyła szczególnych ram współpracy pomiędzy stronami ani też nie stwarzała żadnych specjalnych warunków traktowania Ukrainy, a tym bardziej nie zawierała jakiegokolwiek klauzuli dotyczącej członkostwa Ukrainy w strukturach europejskich. Dopiero w grudniu 1999 r. Rada Europejska (RE) przyjęła strategię w sprawie Ukrainy, w której wymieniono priorytety współpracy w tym np. przyczynianie się do powstania stabilnej, otwartej i pluralistycznej demokracji na Ukrainie, współpracę w dziedzinie utrzymania stabilności i bezpieczeństwa w Europie i na świecie oraz zwiększenie ekonomicznej, politycznej i kulturalnej współpracy z Ukrainą (Wspólna strategia RE 1999).

W całym dokumencie w lakoniczny sposób odniesiono się do bardziej pogłębionej współpracy mającej zmierzać do ewentualnego członkostwa, stwierdzając jedynie, iż

UE uznaje europejskie aspiracje Ukrainy i proeuropejski wybór Ukrainy. UE pozostaje mocno zaangażowana we współdziałanie z Ukrainą na poziomie państwowym, regionalnym i lokalnym, mającym na celu wspieranie pomyślnych przemian politycznych oraz ekonomicznych na Ukrainie, które ułatwią Ukrainie dalsze zbliżenie do UE (Wspólna strategia RE 1999, pkt 6).

Co prawda już wówczas pojawiały się głosy o potrzebie współpracy z Ukrainą. Polska w 2003 r., jeszcze przed przystąpieniem do UE, sugerowała ukierunkowanie polityki UE na wschód w celu zbliżenia Ukrainy do UE. Wraz z przystąpieniem nowych państw członkowskich, w tym Polski, znaczenie relacji z Ukrainą i Białorusią zostały wzmocnione, jednakże nadal pozostały one zachowawcze (Adamczyk 2010, 196).

3. Polityka sąsiedzka i akcesyjna

W 2004 r. została ustanowiona Europejska Polityka Sąsiedztwa (EPS). EPS jest polityką Unii Europejskiej skierowaną do państw sąsiadujących, nieobjętych perspektywą członkostwa. Podstawą prawną funkcjonowania EPS jest art. 8 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), Tytuł V TUE, artykuły 206–207 i 216–219 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) oraz umowy zawarte między UE a jej partnerami – umowy o partnerstwie i współpracy¹ oraz układ o stowarzyszeniu. W ramach EPS UE oferuje swoim sąsiadom uprzywilejowane relacje i wsparcie finansowe. Intensywność stosunków, jak również wartość pomocy, jest uzależniona od stopnia, w jakim poszczególne państwa respektują wartości UE oraz w jaki sposób przebiega u nich proces transformacji, co jest zgodne z tzw. polityką „więcej za więcej”, wprowadzoną w 2011 r. (Wspólny Komunikat KE i WPdsZiPB 2011). Obecnie EPS obejmuje relacje Unii Europejskiej z piętnastoma państwami sąsiadującymi (w tym Ukrainą) oraz z Autonomią Palestyńską.

Polityka sąsiedzka jest finansowana w głównej mierze z Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (Rozporządzenie PE i Rady 2014), a wcześniej Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (Rozporządzenie PE i Rady 2006). Duża ogólnikowość EPS, brak jednolitej wizji po stronie państw członkowskich (Niedźwiedzki 2015, 125) oraz niedostateczne poświęcenie uwagi państwom wschodnim przyczyniły się do propozycji Polski i Szwecji i powołania w 2009 r. Partnerstwa Wschodniego, w tym wyodrębnienia dwóch programów dla wschodnich i południowych sąsiadów: 1) Program na rzecz integracji i współpracy w ramach Partnerstwa Wschodniego (EAPIC – 130 mln EUR) oraz 2) Wspieranie partnerstwa, reform i wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu (SPRING – 540 mln EUR)². Współpraca z Ukrainą odbywa się w ramach Partnerstwa Wschodniego. Szczyty Partnerstwa Wschodniego są organizowane co dwa lata z udziałem szefów państw i rządów UE i krajów partnerskich oraz przedstawicieli PE, KE i Europejskiej

¹ Począwszy od końca lat 90. Unia Europejska zawarła dziesięć umów o partnerstwie i współpracy, zob. Decyzje Komisji i Rady 99/602/WE, 99/614/WE, 99/515/WE, 99/490/WE, 99/491/WE, 98/401/WE, 97/800/WE, 98/149/WE, 99/593/WE, 2009/989/WE

² W ramach Wieloletnich Ram Finansowych UE na lata 2014–2020, na Europejską Politykę Sąsiedztwa, która będzie przekazywana za pomocą nowego Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (ENI), UE przeznaczy 15 432 634 000 euro.

Służby Działań Zewnętrznych. Ponadto w ramach Partnerstwa Wschodniego działa Zgromadzenie Parlamentarne – Euronest, które ma charakter konsultacyjny oraz nadzorczy, a w jego skład wchodzi 60 posłów do Parlamentu Europejskiego (PE) i 10 posłów do parlamentu z każdego kraju partnerskiego.

Trudno ocenić skuteczność realizacji zamierzonych celów EPS. Nie da się nie zauważyć, że na przestrzeni ostatnich 10 lat jej obowiązywania sytuacja na granicach UE uległa pogorszeniu i znacznej destabilizacji. W dokumencie konsultacyjnym z 2015 r. „W stronę nowej europejskiej polityki sąsiedztwa” zauważono:

EPS nie zawsze była w stanie odpowiednio reagować ani na te ostatnie wydarzenia, ani na zmieniające się aspiracje naszych partnerów. W związku z tym interesy UE nie zostały w pełni zaspokojone (Wspólny Dokument Konsultacyjny KE i WPdsZiPB 2015).

Można dodać, iż patrząc na sytuację na granicach UE, interesy państw sąsiednich również nie zostały zaspokojone. EPS przez swoją ogólnikowość i brak jasnych przesłanek, dotyczących np. oczekiwań względem państw partnerskich w celu możliwości głębszej współpracy, nie wzbudza zaufania partnerów. Polityka „więcej za więcej” wydaje się całkowicie retoryczna (Kuruzowska/Pawlak 2011, 121–122). Z jednej strony już jej założenia sugerują, że UE chce ingerować w wewnętrzną politykę swoich sąsiadów (w celu „promocji demokracji”), co może być trudne do zaakceptowania dla poszczególnych partnerów. Z drugiej strony EPS miała poprzez promocję demokracji zapewnić stabilizację regionu. Dziś możemy stwierdzić, że nie osiągnięto żadnego z przewidzianych założeń. Instrumenty powołane w celu uskutecznienia współpracy wydają się nie mieć żadnego realnego znaczenia dla sytuacji geopolitycznej. Przykładem są działania Euronestu, który już na pierwszym posiedzeniu nie był w stanie wydać rezolucji w sprawie Białorusi (Szczepanik, 2011), a na oświadczenie dotyczące sytuacji na Ukrainie czekano dwa lata. Co prawda w trakcie posiedzenia Euronestu w maju 2015 r. przyjęto rezolucję poświęconą rosyjskiej agresji na Ukrainę (Euronest Resolution 2015). Rezolucja ta jednak nie wniosła niczego nowego i ograniczała się do potępienia agresji oraz apelu o zakończenie konfliktu, wskazując na porozumienie podpisane przez przywódców Rosji, Niemiec, Francji i Ukrainy w Mińsku z lutego 2015 r. oraz wzywając UE do dalszych działań wspierających Ukrainę. Działania Euronestu mają charakter doradczy, niemniej jednak przyjęcie rezolucji po podpisanym w zupełnie innym gronie porozumieniu z Mińska pokazuje niską skuteczność tego zgromadzenia, jak i całej EPS.

4. Umowa stowarzyszeniowa

Ukraina nie jest i nigdy nie była objęta programami przedakcesyjnymi³, w ramach których uwzględniono jako potencjalnych kandydatów państwa, takie jak Albania, Bośnia i Hercegowina czy Serbia. Wyjątkiem były programy TAIEX i TWINNING, które uruchamiano w ramach wyżej opisanej współpracy ENPI. W ramach polityki sąsiedzkiej, ani też w żadnym innym dokumencie, nie dano Ukrainie nadziei na nawet odległe w czasie członkostwo w UE. Jedynym sukcesem dyplomacji ukraińskiej było otrzymanie deklaracji, iż umowa zastępująca porozumienie z 1994 r. będzie umową stowarzyszeniową, co zostało potwierdzone na szczycie UE–Ukraina w Paryżu w 2008 r. w przyjętej wówczas deklaracji.

Warto zauważyć, że umowa stowarzyszeniowa to forma porozumień UE z państwami trzecimi istniejąca od samego początku funkcjonowania Wspólnot. Termin ten został zastosowany już w traktacie ustanawiającym Europejską Wspólnotę Węgla i Stali i dotyczył stowarzyszenia ze Wspólnotą niektórych krajów Afryki, Karaibów i Pacyfiku. Porozumienia te cechują się przede wszystkim szerokim zakresem przedmiotowym i obejmują dziedziny, takie jak współpraca gospodarcza, handlowa, społeczna, polityczna itp. (Sozański 2007, 484 i 489). Uprawnienie do zawierania umów międzynarodowych znajduje się w art. 217 TFUE. Jednocześnie w latach 90. pojawiły się umowy zaliczane do kategorii umów o stowarzyszeniu rozwojowym (Rusztowski/Górnicz 1998, 223–224). Zatem z perspektywy relacji UE z Ukrainą nie było potrzeby od razu podpisywania umowy ukierunkowanej na członkostwo w UE czy pogłębioną współpracę gospodarczą. Można było zastosować umowę ukierunkowaną np. na współpracę na rzecz rozwoju, powszechnie stosowaną w relacjach z państwami trzecimi (Cichos 2016).

Od początku negocjacje nowej umowy z Ukrainą były trudne. Umowa stowarzyszeniowa z Ukrainą miała zostać podpisana do końca 2010 r. Zmiany polityczne, w tym przejście władzy przez Partię Regionów Wiktora Janukowycza, obalenie rządu Julii Tymoszenko, oskarżenie i skazanie jej za defraudacje spowodowały, a wręcz zablokowały prace nad końcową wersją dokumentu. Podpisanie umowy było przekładane do 21 listopada 2013 r., kiedy rząd Ukrainy ogłosił zawieszenie procesu przygotowań do podpisania umowy o stowarzyszeniu i kompleksowej strefie wolnego handlu z Unią Europejską. Wywołało to prounijne manifestacje zwane Majdanem, które przyczyniły się do przewrotu i obalenia prezydentury Wiktora Janukowycza. Pomimo konfliktu wewnętrznego oraz agresji Rosyjskiej na Krym nowe władze z premierem Arsenijem Jaceniukiem i wybranym w maju 2014 r. prezydentem Petrem Poroszenką 21 marca 2014 r. podpisały polityczną część umowy. Podczas szczytu

³ Przykłady powołanych funduszy to: Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej czy Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa.

Rady Europejskiej w Brukseli – 27 czerwca 2014 r. została podpisana druga, gospodarcza część umowy stowarzyszeniowej pomiędzy UE a Ukrainą.

Umowa stowarzyszeniowa UE z Ukrainą liczy łącznie ponad 1200 stron i składa się z: preambuły, 7 tytułów, 43 załączników i 3 protokołów. Umowa opiera się na wspólnych wartościach, w tym poszanowaniu zasad demokratycznych, praworządności itp. W preambule podkreślono, że Ukraina jest uznana za kraj europejski, który dzieli wspólną historię i wspólne wartości z państwami członkowskimi UE i zobowiązuje się propagować te wartości. Zwrócono uwagę na przywiązanie Ukrainy do tożsamości europejskiej. Z punktu widzenia współpracy UE z Ukrainą istotny jest Tytuł IV poświęcony DCFTA, która znacznie wykracza poza klasyczne ujęcie strefy wolnego handlu. Przewiduje się nie tylko wzajemne otwarcie rynków dla większości towarów i usług oraz zniesienie większości cel i innych barier w zakresie handlu, lecz także zbliżanie obowiązujących przepisów do norm i standardów UE w dziedzinach związanych z handlem, zamówieniami publicznymi, własnością intelektualną itp. Oficjalne spotkania UE – Ukraina powinny odbywać się na corocznych szczytach, zaś współpraca na szczeblu ministerialnym – w ramach powołanej w art. 461 Rady Stowarzyszenia. Celem Rady jest nadzorowanie i monitorowanie stosowania i wykonania Umowy oraz dokonywanie okresowego przeglądu funkcjonowania Umowy w świetle jej celów. Powołano również Parlament Stowarzyszenia, w którym zasiadać mają członkowie PE i Rady Najwyższej Ukrainy (art. 467). 24 listopada 2016 r. odbył się szczyt UE – Ukraina. Podczas szczytu koncentrowano się na kwestiach praworządności. Zdecydowano o przekazaniu 104 mln euro na reformę administracji publicznej. Strony podpisały też umowę o finansowaniu „antykorupcyjnej inicjatywy UE na Ukrainie” (15 mln euro). Odnosząc się do konfliktu na Ukrainie, Przewodniczący Rady Europejskiej zadeklarował, że Europa musi zrobić wszystko, co w jej mocy, by Ukraina zachowała niepodległość, suwerenność i stabilność. Bez większym sukcesów czy deklaracji odbył się ostatni szczyt UE–Ukraina (12–13.07.2017 r.), na którym w zasadzie przywódcy UE zaapelowali o dalszą realizację reform na Ukrainie i ponownie poparli jej niezależność, suwerenność i integralność terytorialną.

Zwraca się uwagę, że umowa z Ukrainą nie jest typową umową stowarzyszeniową, ale nazywana jest nawet pierwszą umową nowej generacji umów stowarzyszeniowych (Van der Loo 2013, 226). Wynika to z faktu, że pomimo iż nie jest umową ukierunkowaną na członkostwo w UE, tworzy wyjątkową możliwość politycznej i ekonomicznej integracji. Wielość szczegółowych regulacji, mających na celu zbliżenie systemów prawnych, to z jednej strony duża szansa dla Ukrainy, z drugiej zaś duże wyzwanie dla przyszłej współpracy. Już dziś bowiem, zwracając uwagę na unikatowość tej umowy, podkreśla się, jak wiele trudności przyniesie jej realizacja (Petrov 2013, 219–221). Oznacza to, iż dopiero w momencie faktycznego wykonania tej umowy będzie można ją ocenić. W chwili obecnej trudno jednak stwierdzić, by w relacjach UE – Ukraina pojawił się znaczący przełom.

5. Podsumowanie

Podsumowując, należy stwierdzić, że w ciągu ostatnich lat sytuacja polityczna w rejonach zarówno południowych, jak i wschodnich UE uległa destabilizacji. Nie da się zatem nie zauważyć, że polityka sąsiedzka poniosła klęskę (Fischer 2012, Whitman 2012). Patrząc na zastosowaną politykę „więcej za więcej”, ma się wrażenie, że UE zapomniała, że ma interes w utrzymaniu stabilizacji w Europie czy Afryce Północnej. Stabilizacji nie da się jednak osiągnąć zwlekając przez lata z nawiązaniem aktywnych stosunków ułatwiających rozwój gospodarczy oraz ciągle nie doceniając znaczenia Ukrainy i traktując te relacje przez pryzmat państwa niestabilnego i niedemokratycznego (Adamczyk 2010, 198–203) o ciągle nieprzeprowadzonej w pełni transformacji ustrojowej (Czachor 2015). Problem procesu demokratyzacji Ukrainy wydaje się dominować w jej wszelkich relacjach z UE. Przykładem są działania PE, który Ukrainą zajmował się w bardzo ograniczonym zakresie, zwracając np. szczególną uwagę na problem „selektywnej sprawiedliwości” na Ukrainie i problem traktowania przywódców opozycji, w tym byłej premier Julii Tymoszenko (Rezolucja PE 2011a), co powodowało, że kwestie wewnętrznej polityki Ukrainy miały zasadnicze znaczenie dla relacji UE z Ukrainą (Staszczuk 2013, 112–114). Parlament przyjął szereg rezolucji w sprawie sytuacji politycznej na Ukrainie (Rezolucja PE 2010), dotyczących przyszłości partnerstwa wschodniego (Rezolucja 2013), czy wyrażając poparcie dla układu o stowarzyszeniu UE i Ukrainy (Rezolucja PE 2011b). Niemniej jednak rozmowy o przyszłości współpracy w dużej mierze ograniczyły się do oceny funkcjonowania sądownictwa i krytyki procesów opozycji. Jednocześnie niewiele w tym czasie zrobiono dla wzmocnienia gospodarki i próby uniezależnienia Ukrainy od Rosji, a propozycje wsparcia finansowego były całkowicie niewspółmierne do potrzeb Ukrainy⁴.

Wskazuje się jednak, że można było przewidzieć, iż chęć przejęcia wpływów na Ukrainie przez UE spowoduje ingerencję Rosji, obawiającej się utraty kolejnej strefy wpływów oraz naruszy istniejący *status quo* w Europie. J. J. Mearsheimer (2014) mówi wprost, że to UE i USA ponoszą odpowiedzialność za sytuację na Ukrainie poprzez swoje działania na rzecz włączenia Ukrainy do UE i NATO. Stwierdzenie takie wydaje się bardzo mocne. Jednak w ocenie całości polityki sąsiedzkiej UE warto postawić pytanie, czy słuszne było i jest stawianie „wartości” jako priorytetu w zakresie nie tylko polityki członkowskiej, co jest zrozumiałe, lecz także w zakresie

⁴ Dla przykładu na politykę spójności w ramach UE w ciągu najbliższych 7 lat przewiduje się 325 mld euro, na konkurencyjną gospodarkę 126 mld, a na rolnictwo 373 mld. W sumie daje to kwotę 825 mld euro do podziału pomiędzy państwa UE. Polska z tej kwoty uzyska 106 mld euro, co daje rocznie ponad 400 euro na mieszkańca. W ramach pomocy z Partnerstwa Wschodniego dla Ukrainy w latach 2011–2013 przewidziano rocznie 130 mln euro, co daje na jednego Ukraińca około 2,80 euro. Dostosowanie swojego prawodawstwa do potrzeb UE będzie Ukrainę kosztować nawet do ok. 150 mld euro (Potocki 2013; Kubik 2013).

współpracy z państwami, które nie mają statusu kandydujących do UE. Nie da się bowiem nie zauważyć, że działania UE na rzecz promocji demokracji wiążą się z popieraniem liderów należących do ruchów antyrosyjskich, a tym samym ingerują w sprawy wewnętrzne np. Ukrainy, jak również wykorzystują pozycję Ukrainy do działań przeciwko Rosji. Trudno jednak nazwać tę politykę skuteczną. Obserwując obecną sytuację w Europie, wydaje się, że koncepcja ta nie przynosi korzyści ani Ukrainie czy innym państwom objętych EPS, ani samej UE. Działania na rzecz „demokratyzacji sąsiadów” przyczyniły się bowiem do destabilizacji regionu, niekontrolowanej fali migracji, a tym samym osłabienia bezpieczeństwa Europy.

Pozostaje zatem pytanie, jaka jest alternatywa dla obecnej polityki UE? J. J. Mearsheimer (2014, 10) wskazuje, że możliwym rozwiązaniem kryzysu na Ukrainie byłoby utworzenie strefy „neutralnej”. Ukraina byłaby państwem niezależnym, które w przyszłości nie miałyby należeć do żadnej ze stref wpływu. Aby osiągnąć ten cel, Stany Zjednoczone i ich sojusznicy powinni publicznie wykluczyć ekspansję NATO na Ukrainie. Jednocześnie, w związku z trudną sytuacją gospodarczą Ukrainy zarówno Rosja, jak i UE powinny pomóc Ukrainie wyjść z kryzysu i ustabilizować sytuację gospodarczą. Należałoby opracować programy gospodarcze umożliwiające przy pomocy UE, Rosji, USA, Międzynarodowego Funduszu Walutowego itp. wyprowadzić Ukrainę z zapaści finansowej. Zachód powinien zaprzestać wspierania „wartości” w znaczeniu liderów antyrosyjskich ugrupowań, a jednocześnie społeczność międzynarodowa powinna sprawować nadzór nad przestrzeganiem praw człowieka na Ukrainie (Mearsheimer 2014, 11).

Być może powyższe rozwiązanie jest kontrowersyjne, zwłaszcza w kontekście prawa narodów do samostanowienia. Jest to jednak alternatywa, która może spowodować wyjście z impasu w relacjach Ukraina – Rosja i zaprzestanie działań wojennych na Ukrainie. Ponadto wydaje się, że w tym momencie ani Ukraina nie jest gotowa na członkostwo w UE, ani UE nie jest gotowa na bardziej pogłębioną współpracę z Ukrainą. Iluzja, którą próbują utrzymać liderzy polityczni po jednej i drugiej stronie, ma tragiczne konsekwencje przede wszystkim dla samych Ukraińców. Sytuację pogłębia też kryzys w całej Europie. Dlatego może warto odejść od mimo wszystko teoretycznej polityki na rzecz promocji demokracji i powrócić do pierwotnych celów UE z uwzględnieniem tego, że priorytetem powinno stać się zapewnienie pokoju i rozwoju gospodarczego Ukrainie oraz bezpieczeństwa w Europie. Za podjęciem kompromisowych rozmów z Rosją przemawia również sytuacja geopolityczna. W dobie kryzysów na południowych granicach UE, niekontrolowanych migracjach oraz wewnętrznych problemach UE stabilizacja relacji z Rosją na terenie Ukrainy wydaje się rozwiązaniem rozsądnym, umożliwiającym nie tylko powrót do normalnego życia milionom Ukraińców, lecz także skoncentrowanie się na rozwiązywaniu problemów, z którymi obecnie boryka się UE.

Bibliografia

- ADAMCZYK, A. (2010), The Role of Poland in the Creation Process of the Eastern Partnership. W: Yearbook of Polish European Studies. 13, 195–204.
- CICHOS, K. (2016), Unijna polityka współpracy na rzecz rozwoju. Zagadnienia prawne. Katowice.
- CZACHOR, R. (2015), Główne tendencje w procesach kształtowanie się procesów politycznych państw postradzieckich. W: Przegląd Wschodnioeuropejski. VI/2, 85–98.
- Euronest Resolution (2015), Euronest Resolution on the Russian military aggression against Ukraine and the urgent need for a peaceful resolution to the conflict, NEST/RF/1055166/EN, AP 101.834v01-04, 17.03.2015.
- FISZER, J.M. (2012), Europejska polityka sąsiedzka. Geneza, doświadczenia, perspektywy. Warszawa.
- KUBLIK, A. (2013), Szczyt niespełnionych nadziei. Czemu Ukraina woli Rosję od UE? W: Gazeta Wyborcza z 25.11.
- KURUZOWSKA, X./PAWLAK, P. (2011), The UE's Partnership – More for More, or More of the Same? W: Yearbook of Polish European Studies. 14.
- MEARSHEIMER, J. J. (2014), Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault, The Liberal Delusions That Provoked Putin. W: Foreign Affairs. 9–10.
- MILCZAREK, D. (2006), Eastern Dimension of European Union's Foreign Policy. W: Yearbook of Polish European Studies. 10, 9–26.
- NIEDŹWIEDZKI, S. (2015), Zagrożenia procesu integracji europejskiej w ujęciu politycznym, społecznym i tożsamościowym. W: Przegląd Wschodnioeuropejski. VI/2, 113–128.
- Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego (2012), Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego: Rola Unii Europejskiej w budowaniu pokoju w stosunkach zewnętrznych: sprawdzone rozwiązania i perspektywy, 2012/C 68/04, 19.01.2012.
- PETROV, R. (2013), Conditionality and Approximation of Law provisions in the EU–Ukraine Association Agreement. Law of Ukraine. 2, 216–222.
- POTOCKI, M. (2013), Podpisanie umowy stowarzyszeniowej z UE kosztowałoby Ukrainę 156,3 mld euro. W: Forsal.pl z 28.11.
- Rezolucja PE (2010), Rezolucja PE w sprawie Ukrainy, P7 TA(2010)0444, 25.11.2010.
- Rezolucja PE (2011a), Rezolucja PE w sprawie Ukrainy: sprawy Julii Tymoszenko i innych członków poprzedniego rządu, P7 TA(2011)0272, 9.06.2011.
- Rezolucja PE (2011b), Rezolucja PE zawierające zalecenia PE dla Rady, Komisji oraz Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych w sprawie negocjacji dotyczących układu o stowarzyszeniu między UE a Ukrainą, 2011/2132(INI), 1.12.2011.
- Rezolucja PE (2013), Rezolucja PE w sprawie wyniku szczytu w Wilnie i przyszłości Partnerstwa Wschodniego, zwłaszcza w odniesieniu do Ukrainy, P7 TA(2013)0595, 12.12.2013.
- Rozporządzenie PE i Rady (2006), Rozporządzenie PE i Rady nr 1638/2006 określające przepisy ogólne w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa, 24.10.2006.
- Rozporządzenie PE i Rady (2014), Rozporządzenie PE i Rady nr 232/2014 ustanawiające Europejski Instrument Sąsiedztwa, 11.03.2014
- RUSZTOWSKI, J./GÓRNICZ, E. (1998), Leksykon integracji europejskiej. Warszawa.
- SCHUMAN, R. (1950), Deklaracja z 9 maja 1950 r. W: <http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/index_pl.htm>; art. 3, Traktat o Unii Europejskiej. Wersja skonsolidowana, Dz.Urz. 30.03.2010 C83.
- SCHUMAN, R. (1963), Pur l'Europe. Paris.
- SOZAŃSKI, J. (2007), Porozumienia Międzynarodowe Wspólnot i Unii Europejskiej; w świetle norm *maquis communautaire* oraz Konstytucji dla Europy z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości – studium prawno-traktatowe. Toruń.
- STASZCZYK, S. (2013), Stanowisko parlamentu europejskiego wobec procesu stowarzyszeniowego Ukrainy z Unią Europejską. W: Polityka i Społeczeństwo. 3, 100–119.

- SZCZEPANIK, M. (2011), Partnerstwo Wschodnie: porażka Euronestu. W: Gazeta Wyborcza z 17.09.
- VAN DER LOO, G. (2013), The EU–Ukraine Free Trade Agreement: Deep and Comprehensive? Law of Ukraine. 3.
- WHITMAN, R. G./WOLFF, S. (2012), The European Neighborhood Policy in Perspective: Context, Implementation and Impact. Hampshire.
- Wspólna strategia RE (1999), Wspólna strategia RE w sprawie Ukrainy, 1999/877/WPZiB, 24.10.2006.
- Wspólny Dokument Konsultacyjny KE i WPdsZiPB (2015), Wspólny Dokument Konsultacyjny KE i WPdsZiPB: W stronę nowej europejskiej polityki sąsiedztwa, JOIN/2015/0006, 4.03.2015
- Wspólny Komunikat KE i WPdsZiPB (2011), Wspólny Komunikat KE i WPdsZiPB: Nowa koncepcja działań w obliczu zmian zachodzących w sąsiedztwie, COM(2011) 303, 25.05.2011.